

UDC: 659.23:004(612)

INFO M: str. 10-12

**THE REALITY OF ELECTRONIC COMMERCE IN LIBYA AND
THEIR IMPACT ON THE LIBYAN ECONOMY
REALNOST ELEKTRONSKE TRGOVINE U LIBIJI I
NJEN UTICAJ NA LIBIJSKU PRIVREDU**

Mohamed Mohamed Alsakit Abulgasem

ABSTRACT: The work will illuminate the theme of electronic commerce in Libya, in order to determine the reasons for the delayed use of modern forms of trade, and proposed suggestions that can accelerate the development of this new concept. The paper will show the state of electronic commerce in Libya and its impact on the Libyan economy, through the identification of the role and size of this form of trade, analysis of improvement opportunities, and discussion of key challenges and constraints associated with the implementation of these technologies and review the major areas of business in Libya, which will benefit from the implementation of electronic commerce. The paper will show the potential impact electronic trade has on future trends of restructuring the traditional structures. The data indicate that the delay of Libya in this area is large, watching the indicators related to information technology and development of electronic commerce, in comparison with data from developed countries. The paper will show the limitations and challenges to be overcome in order to take advantage of all the positive effects of the implementation of electronic commerce. The work will identify a number of areas and sectors in Libya, which can use modern information technology and electronic commerce for their activation and development.

KEY WORDS: Electronic commerce, economy, Libya

REZIME: Rad će osvetliti temu elektronske trgovine u Libiji, kako bi se utvrdili razlozi kašnjenja korišćenja savremenih oblika trgovine i predložile sugestije koje mogu da ubrzaju razvoj ovog novog koncepta. U radu će se prikazati stanje elektronske trgovine u Libiji i njen uticaj na libijsku ekonomiju, kroz identifikaciju uloge i veličine ovog oblika trgovine, analizu mogućnosti unapređenja, kao i diskusija ključnih izazova i ograničenja povezanih sa primenom ovih tehnologija i pregled najznačajnijih oblasti poslovanja u Libiji koji će imati koristi od primene elektronske trgovine. U radu će se prikazati i potencijalni uticaj elektronske trgovine na buduće trendove restrukturiranja tradicionalnih struktura. Podaci ukazuju da je kašnjenje Libije u ovoj oblasti veliko, posmatrajući pokazatelje vezane za informacione tehnologije i razvoj elektronske trgovine, u poređenju sa podacima iz razvijenih zemalja. Rad će prikazati ograničenja i izazove koji se trebaju prevazići kako bi se iskoristili svi pozitivni efekti primene elektronske trgovine. Rad će identifikovati brojne oblasti i sektore u Libiji koji mogu koristiti savremene informacione tehnologije i elektronsku trgovinu za svoju aktivaciju i razvoj.

KLJUČNE REČI: Elektronsko poslovanje, ekonomija, Libija

ZAHTEVI RAZVOJA ELEKTRONSKE TRGOVINE

Razvoj elektronske trgovine u Libiji je na samom početku i ključni faktori koji će uticati na efektivnost potpune primene ovog koncepta i koji su ovde analizirani su zakonska regulativa, obezbeđenje modern opreme i sofisticiranih sredstava komunikacije i kreiranje odgovarajuće ekonomske klime, ali i klime za širenje novih znanja. Razvoj i prosperitet elektronske trgovine u Libiji zavisi od zahteva koji uključuju:

1. Potrebu pravnog regulisanja tretmana elektronske trgovine, čime se obezbeđuje tretman transakcija elektronske trgovine na fer način, sa ciljem pomoći u smanjenju troškova i povećanja dodate vrednosti u skladu sa prihvaćenim međunarodnim normama u ovoj oblasti.
2. Postojanje savremenih informacionih i komunikacionih sistema, razvijenih na osnovu naučnih dostignuća u svetu kako bi se na najefikasniji način uspostavile stabilne veze sa okruženjem.
3. Prisustvo informacionih tehnologija u industrijskom sektoru, kroz razvoj klime za poslovanje kompanije u oblasti informacionih i komunikacionih tehnologija i podršku istraživačkim i razvojnim projektima u ovoj oblasti.
4. Potrebu za obnavljanjem tehničkog kadra, kao i unapređenje znanja tehničkog osoblja, ali i potrebu za netehničkim osobljem koje će biti u direktnom kontaktu sa računarnom i obukom netehničkih zaposlenih u kompanijama, bankama i drugim institucijama za korišćenje Interneta i primenu elektronske trgovine.
5. Aktivnu i uticajnu ulogu države u oblasti elektronske trgovine u stvaranju klime pravnog i regulativnog okvira u cilju ostvarivanja javnih interesa. Pravni i regulativni okvir treba da bude transparentan, jasan, nediskriminirajući i dovoljno fleksibilan kako bi u obzir uzeo tehnički progres.
6. Ekonomsku politiku koja će da pruži priliku privatnom sektoru, po pitanju podsticanja i podrške učešću privatnog sektora.
7. Potrebu za stvaranje uzajamnog poverenja i kredibiliteta među svim stranama koje su uključene u elektronsku trgovinu, a posebno u odsustvu nacionalnog zakonodavstva koje reguliše trgovinu ove vrste, kako bi se obezbedilo poverenje kroz obezbeđenje sigurnosti i pouzdanosti u svim fazama e-trgovine između kupaca, prodavaca, banaka i osiguravajućih kuća.

8. Obezbeđenje odgovarajućeg okruženja za prihvatanje e-trgovine, kroz stvaranje obrazovne politike koja će nadomestiti nedostatak informacija o novim računarskim tehnologijama i elektronskoj trgovini u smislu sadržaja, metoda i značaja.

OBIM ELEKTRONSKE TRGOVINE U LIBIJI

Obim elektronske trgovine u Libiji je mali zbog prisustva državnih banaka koje su opterećene sa procedurama i nedovoljno obučeni osobljem i bankama koje su izolovane od međunarodnog bankarskog okruženja. Danas nije samo cilj pružanje jednostavnih usluga građanima, već omogućavanje privatnom sektoru da uđe u oblast bankarskih usluga. Prvi korak u procesu je razvoj i modernizacija libijskog bankarskog sistema i obezbeđenje kvaliteta u pružanju tih usluga.

Tabela 1. – *Kompanije koje posluju u domenu elektronske trgovine*

Ime kompanije	Početak rada u domenu elektronske trgovine
Bank of deserts	31/12/2006
Unity Bank Trade and Development Bank	28/11/2007
Sarai Bank for Trade and Investment	12/06/2008
Company Libya Insurance	29/06/2005
United Insurance Company	29/06/2005
Deserts Insurance Company	12/06/2008
Libyan Stock Exchange	04/01/2009
Trade and Development Bank	28/11/2007

IMPLIKACIJE ELEKTRONSKE TRGOVINE NA EKONOMIJU LIBIJE

Podrška spoljnoj trgovini države Libije

Dostupnost elektronskog poslovanja omogućiće povećanje izvoza, jednostavan pristup glavnim centrima potrošnje, kao i kupovinu roba i usluga na globalnom nivou po povoljnim cenama, mogućnost sprovođenja komercijalnih transakcija velikom brzinom, ali i mogućnost lakše analize tržišta i odgovora na promene zahteva potrošača. Čini se da je uticaj elektronske trgovine izraženiji u uslužnoj delatnosti što će dovesti do podizanje nivoa ekonomske otvorenosti u ovoj oblasti, gde se udeo uslužnog sektora procenjuje na 60 procenata ukupne proizvodnje, ali uprkos tome, stopa učešća u globalnoj proizvodnji ne prelazi 20 odsto međunarodne trgovine, što može biti i zbog činjenice da rad mnogih uslužnih delatnosti zahteva sredstva komuniciranja, kao i geografsku blizinu između potrošača i proizvođača. Sa pojavom modernih informacionih tehnologija su se stvorili uslovi da e-trgovina doprinese zaobilazanju geografskih prepreka za mnoge usluge.

Podrška razvoju malih i srednjih preduzeća

Iako su mala i srednja preduzeća osnov ekonomskog razvoja, pate od nedostatka ekonomskih resursa za pristup globalnom tržištu. Elektronska trgovina bi omogućila ovim preduzećima da učestvuju u globalnim trendovima trgovine na efikasan i efektivan način. Elektronska trgovina bi uticala na smanjenje troškova marketinga i obezbedila prostorno i vremensko približavanje međunarodnim tržištima.

Podršku zapošljavanju

Elektronska trgovina utiče na oblast zapošljavanja na dva načina: 1. Obezbediće nove mogućnosti za zapošljavanje, kroz osnivanje novih malih i srednjih preduzeća koja će moći sa smanjenim troškovima da nastupe na globalnom tržištu, naročito u domenu usluga. 2. Postojeće kompanije će morati svoje poslovanje da prilagode novim trendovima, pa se očekuje zapošljavanje velikog broja stručnjaka u oblasti elektronske trgovine, koji će biti zaduženi za kreiranje sajt za elektronsku trgovinu, veb dizajn, administriranje infrastrukture, održavanje baze podataka, praćenje potrošača i druge aktivnosti. Ovo će pozitivno uticati na zapošljavanje kadrova koji poseduju nova znanja, ali će se negativno odraziti na zaposlene koji poseduju tradicionalne veštine, u nekim slučajevima može se odnositi i na otpuštanje ovog kadra. Neke kompanije će se odlučiti za obuku zaposlenih koji su radili na tradicionalnim poslovima, kako bi osvežili njihova znanja.

Podrška tehničkim sektorima

Širenje elektronske trgovine na nacionalnom nivou za državu će značiti stvaranje pogodne klime za pojavu specijalizovanih sektora u informaciono komunikacionim tehnologijama i infrastrukture za podršku e-trgovini i aplikacijama preko Interneta. Sa razvojem elektronske trgovine i njenom širokom upotrebom u komercijalnim transakcijama, stvoriće se mogućnosti za razvoj i mogućnosti za ulaganja kapitala u novi kanal, u unapređenje i modernizaciju elektronske infrastrukture i investiranje u usluge vezane za sektor informacionih tehnologija i komunikacija, što će dovesti do stvaranja ili preseljenja oblasti napredne tehnologije da podrže nacionalne ekonomije.

PREPREKE DALJEG RAZVOJA ELEKTRONSKE TRGOVINE U LIBIJI

Prepreke daljem bržem razvoju elektronske trgovine u Libiji su:

1. Mali stepen posećenosti sajtova banaka, ali i Interneta uopšte i strah od korišćenja kreditnih kartica.
2. Nedostatak svesti i odsustvo pokušaja da se podigne svest o značaju elektronske trgovine kako za pojedince, tako i za preduzeća.
3. Libijska vlada, koja nije usvojila sveobuhvatnu strategiju uključivanja savremenih komunikacionih tehnologija, već zavisi od ručnog rada i birokratije.

4. Spore internet veze, kao i nedostatak savremenih komunikacija.
5. Nedostatak odgovarajućih zakona i specijalizovane organizacije za rad u oblasti e-trgovine, uglavnom vezanih za bankovne transfere, zaštitu ili sprečavanje prevara, falsifikovanja, krađe i drugog štetnog delovanja.
6. Nizak nivo istraživačko - razvojnih aktivnosti, što indukuje nizak nivo naučnih i tehnoloških kapaciteta u Libiji sa skromnim brojem naučnika i istraživača Libijaca.
7. Kompanije pate od nedostatka bezbednosne discipline, pa se javlja odliv korporativnih informacija i korespondencije preko mreže, što bi u slučaju elektronskog plaćanje, značilo da neko može da preuzme brojeve kreditnih kartica ili da kupac može da se nađe u transakciji sa strankama koje nisu stvarni prodavci i nema realne ili stvarne kompanije.
8. Mogućnost naglog otpuštanja većeg broja neiskusnih zaposlenih, jer su za korišćenje Interneta potrebne kvalifikovane osobe, što bi dovelo do povećane stope nezaposlenosti u nekim jurisdikcijama.

ZAKLJUČAK

U radu je prikazan deo istraživanja o trenutnom stanju elektronske trgovine u Libiji, koji za cilj ima pojašnjenje razloga kašnjenja primene ovog savremenog koncepta. U radu su prikazani potencijalni uticaj elektronske trgovine na buduće trendove restrukturiranja tradicionalnih struktura, ograničenja i izazovi koji se trebaju prevazići kako bi se iskoristili svi pozitivni efekti primene elektronske trgovine.

Kao što se može videti, uprkos svim problemima, Libijska vlada radi na otvaranju novih sajtova i koristi Internet tehnologije za komunikaciju, kako bi obezbedila pozitivnu klimu za uspešnu primenu savremenih tehnologija koje treba da se izvrše tranziciju sa tradicionalnih načina trgovine i poslovanja

na elektronsku trgovinu i poslovanje. Svi su svesni da će nove tehnologije omogućiti efikasniji rad, ali i da se pred njima nalazi dug put koji treba preći do potpunog prihvatanja novih tehnologija elektronske trgovine.

LITERATURA

- [1] <http://www.libya-alyoum.com/look/article.tpl?IdLanguage=17&IdPublication=1&NrArticle=12027&NrIssue=1&NrSection=5>
- [2] Taboli Dr Omar, Activation of the securities market in Libya, Working paper, 2007
- [3] http://www.aleqt.com/2009/02/20/article_197755.html
- [4] http://searchcio.techtarget.com/sDefinition/0,,sid182_gci212029,00.html
- [5] Radwan Raafat, Electronic world and the new development, Fourth Regional Conference of Arab National Committees of the International Chamber of Commerce Libya, 2007
- [6] Ibrahim A., E-commerce, banking and the use of NIB Internet banking, News magazine, Issue 66
- [7] Niaz Tarek, Telecommunication trend and requirements, ICC FORUM SEP 17-18, 2002
- [8] <http://www.oecd.org/subject/e-commerce>
- [9] Abdel-Mohsen Mohamed Tawfik, Marketing and the challenges of e-commerce, Academic Library, Cairo, 2004
- [10] Mededi Saleh, lecture delivered at a symposium "The first Syrian-Lebanese pilot project in e-commerce", 2000
- [11] Unified Arab Economic Report for 2003.
- [12] <http://www.albasebat.com>
- [13] <http://www.libya-alyoum.com/look/article.tpl?IdLanguage=17&IdPublication=1&NrArticle=15350&NrIssue=1&NrSection=14>
- [14] <http://www.drabid.net/ecommerce1.htm>
- [15] www.ecommerce.or.th

Mohamed Mohamed Alsakit Abulgasem

Kontakt : alsakit2000@yahoo.fr

Oblasti interesovanja: E-poslovanje, e-trgovina, e-vlada, marketing informacioni sistemi, operaciona istrazivanja.

Verziju na srpskom priredio doc. dr Velimir Štavljanjin, FON

